

„NEM SZABADULSZ CSAK A HALÁLLAL”

Szilágyi Domokos (1938 – 1976)

SAKOLCZAY LAJOS

Hetven éve született az örök kamasz, a szabadság szegénylegénye, *Szilágyi Domokos*. Mindössze harmincnyolc évet élt. Vékony alakján átfújta a szél – leginkább a történelem szele –, s ettől a könyörtelenül osztályozó-sanyargató orkántól szinte *didergésben* vészelt át korunk, a halál csajkját nem is egyszer kiívó XX. század nemtelen, főképp a *világégésben-emberirtásban* jeleskedő cselekedeteit. Mert kínzó – valódi vagy tettetett? – fájdalom ellenére is erkölcsös volt, mindig szembe akart menni a sors viharával.

Nem számolt avval, hogyha nem vigyáz, a hátába kerülő ellentől kaphat akkora ütést, hogy a székely tonnáit elviselni többé már nem lehet. A *Felezőidő* (1974), összes harlekin megnyilvánulása ellenére, már a halál előszobája volt, s megjelenése után alig telt el két év – hihetetlen! –, máris vállunkon vittük a Házsongárdi temetőben barátunk koporsóját. Pille teste a nehéz tölgyfakoporsóban úgy aludt – utolsó találkozásunkkor, 1976 nyarán az ágyon fekvő költőt szögekkel átvert Krisztusnak láttam –, hogy sirással tarkított búcsúpillanatainkban is biztosak voltunk abban, hogy végső álma nyugodt lesz. Nem fogja magából kivetni a föld.

Szilágyi Domokos, a besúgásra kényszerített, a magyar költészet montázs-versének apostola (avantgárd!), nem volt rongy ember, csak gyöngye volt. Halk, befelé forduló személyiségére rászállt egy hernyótalpnak álcázott – a megsemmisítés késével fenyegető – „súlyom” (bocsánat, a szent állat nem tesz ilyet!), s áldozatát addig gyötörte, amíg az beadta a derekát. Barátait, eszmetársait – az ő ügyét is segítő, a makulátlannak is megmaradni tudó harcosokat – följelentésével (vele kapcsolatban még leírni is borzalom) *ítélőszék* elé állította.

Nemtelen, sőt fölháborító cselekedetére – annak ellenére, hogy egyesek (lásd az Oscar-díjas filmrendező, Szabó Istvánt) lealjasodásukkal még dicsekszenek is – nincs magyarázat. (Balassitól Nagy Lászlóig és Nagy Gáspárig a magyar lírikusokat az *egyenes gerinc* jellemzi.) Van viszont megbocsátó gesztus. A bűnök alól való – még pap sem kell ide – föloldozás. Drága barátunk – égre kiáltó tragédia! – önkéntes halálával váltotta meg magát. Azzal az – évtizedekig hihetetlennek tűnő – öngyilkossággal, amely minden tisztaság-faktornál elevebb tisztítóúz.

Legyen merszünk a gyengét, a zavarodott embert (a pszichésen terhelt költőt) – bármekkora is a személyiséget a kisebbségi sorban csak még jobban nyomorító társadalom felelőssége – elítélni, és ugyancsak legyen merszünk az esztétikailag hatékony művet megőrizni és fölmutatni. Mert a *Bartók Amerikában*, a *Haláltánc-szvit*, az *Ez a nyár*, az

Óregek könyve, az Apokrif Vörösmarty-kézirat 1850-ből és az Emeletek avagy a láz enciklopédiája nélkül nincsen modern magyar költészet. A fausti éjt – a ráakodó bűnös magányt – Szisz úgy világította át (mestere volt a versnek), hogy aki csak a költészet fel-színén bolyong, az is beleremeg.

Mikor poémájának hőse, Bartók Béla megborzongott – mindentudásában? – a végte-len partjainál, alighanem ő is átérezte a rá váró végzetet. Tudta, hogy föl kell áldoznia magát azért – „Nem szabadulsz csak a halállal” –, hogy lelke üdvét megmenthesse. Szívszorítóan tragikus tette előtt főt kell hajtanunk: lelke üdve a vers volt.



*Merény (Wagendrüssel, Szepes megye, Vondrišiel, ma Nálepkovo, Szlovákia),
római katolikus templom, a torony csúcsán levő kereszt alatt bányászjelvényvel.
(Későbarokk, 18. sz.) (Hadobás Sándor felvétele, 2008. október 16.)*